

מלקתמהקה ושללים

יש יוצרים שהכריזוגרפיה שלהם כוללת טריי לוגוה כסוג של מפעל חיים. הנמאי פרנסיס פורד קופולה יצר את טרילוגיית סרטי "הסנוקר", הסופר ג'ר'ד טולקין כתב את טרילוגיית "שר הסר בעות", והאחים ושונסקי יצרו את טרילוגיית סרטי המטריקס. מה נאמר אפוא על פורפ' דוד אוחנה, שפרסם זה עתה את האחרון מבין המשת (0) הכר כיס שכתב על אידיאלוגיות המאפיינות את העידן המודרני: "דרכי המודרניות", הוא קרא לסדרה הזו. מכיוון שלסדרה של המישה כרכים אין שם מסתרי כוכש כמו "טרילוגיה", אוחנה מספר שחברו, פורפ' יורם ביגל, הצייע לו לכנות את הסדרה בשם הצנוע "זמישה חומשי אוחנה", הוא עצמו מוסיף בהומור: "אז אם יהיו עוד כרכים נקרא להם 'שישה סרדי משנה' או 'שבעה ימי שבנה". בקצב הזה, עד 13 כרכים הוא מסודר.

כשהתפרסם הכרך הראשון, ממש לפני שלשים שנה, הוא לא תכנן מראש סדרה. אבל כבר כשהגניע לכרך השני, אוחנה, שיש לו גם רקע עיתונאי והבנה ברצת קהל ובשיווק, חשב על המשלישי ועל טרילוגי גיה. וכשהוציאה עוד שני ספרים שנראו לו מחזכורים, הוא כבר הציע להוצאת מוסד ביאליק (שהוציאה את כולם, פרט לרביעי שיצא בהוצאת כרמל) למכור מאדן משותף לכל החמישה.

הכרך הראשון, "מסדר הניהוליסטים", עסק בהוגים מן המחצית הראשונה של המאה העשירי, שהמורדנה הבורגנית עצבנה אותם מצד אחד, והיכולת הטכנולוגית החדשה לשלוט בעולם הקי סימה אותם מצד שני, שהם רוצו בוונגות להתפרק מדובר באנטלקטואלים כמו ז'ורז' סורל הצרפתי, המרקסיסט, פיליפ מרינטי האיטלקי, ולדימיר מאיאקובסקי הרוסי וארנסט יונגר הגרמני; כולם שימשו עוגנים אינטלקטואליים לדיקטטורות של סטאלין, היסלר ומוסיליני.

בכרך השני, "זתשוקה הפרומותאית", דן אוחנה בתשוקתו של האדם המודרני לשלוט בגורלו ולא להיות נתון עוד לשירדותיות הגורל; ממש כמו תשוקתו של פרומתאוס מן המיתולוגיה היוונית, הטיטאן שלום בזאס כרי לאפשר לאדם ליהנות מהתופש ושילם על כך מחיר כבד. בתשוקה הפרר מתאית לחופש ושלוטון עצמי יש כמוכנ גם יסוד חזיבי, אבל אוחנה ותמקד בתוצאותיה השליליות, בעיקר במרקסיזם והפשיזם.

הכרך הרביעי שוב הקדש ליסוד רציוני מכרי נן של העידן המודרני. הפעם הייתה זו טענתו של אוחנה שבעידן המודרני, הרציונלי לכאורה, שולטת תפיסה לא פחות מיתית מאשר בעידנים קודמים. למעשה, בעיניו עצם תיאורו של העידן המודרני כרי ציונלי אינו אלא מיתוס, בהתחשב במבול התנועות הפונדמנטליסטיות, רתיות וחילוניות, שבאו לעולם

כסוגיות פוליטיות וציבוריות כמעט שלא נורעו. אבל באופן מפתיע, "כל השלישה שכן התבטאו ציינו בוויתור היו דווקא אנשי ימין מובהקים, ואף תומכים של השליבת המשחיות היוזמות גם לתחום הפיר ליטי". אלה היו יוסף ברשלמות, הקרוב שבתלמידיו של שולם (ששולם, חשוד היילדים, אף ראה בו מעין בן), יהודה ליבס – ששולם היה הסנדק שלו – ורבקה ש"ץ-אופנהיימר.

אותה חושב שאין זה מקרי, ורואה בעובדה הזו סוג של מרד ברמות האב. "זה מרד מורכב. הם מרדו בו על ידי פירוק הריאליטיקה המאור רגישה שלו בין הדת והתרבות ובין המציאות הפוליטית. הם לקחו את היסוד המשיחי, שהוא מאור האמין בו כיי סוד רתי ותרבותי, אבל בניגוד אליו הכניסו אותו צמוק גם לתוך העולם הפוליטי". נדמה שאחתה מבקש לומר בכך שהמשחק במיטיקה הוא כל כך מסובך, שאפילו שולם – שרדע למתות קו בין המיטי טיקה הרוחנית לפוליטית, ולחוזיר מפני התפרצות הסמלים הרתיים העתיקים שהציונות ביקשה לחלו ול"לבייט" – לא יכול היה למנוע את פריצת הגברי לית גם אצל בכירי תלמידי.

הסדרה כולה עטופה נדחח מיתזי יחיד. אחד נה ארוב מיתוסים, במיוחד את גיבורי המיתולוגיה היהונית, וכמו המושגים הפסיכואנליטיים של פרויד, נהנה להעניק לגיבורי הילד קלאסית ברמב מו אותם לגיבורי המיתולוגיה: פרומאוס, אישום, וכל השאר. את הכרד שמסכם את מבטו על המורד – נה הוא מכנה כאמור "האופי המיתי של המורדנה". הוא ארוב מאור גם רדמטיות אוקטורונות, ומכנה <<

כמאות השנים האחרונות.

ואילו הכרד השלישי והחמישי הורגים מהאופי הכולל של הסדרה, בוציגים לא תהו רעיונות אלא שני הוגים ספציפיים. הכרד השלישי עוסק בהשפעי תו של פרידריך ניטשה על התגות היהודיות המרדני נית: ניטשה השפיע באופן צמוק על מספר גדול של הוגים, ולמעשה גם על כל תפיסת "היהודי החדש" שאפיינה את התנועה הציונית. אותה מרגים זאת באמצעות שישה הוגים שונים: הל צייטלין, פרנץ רונצווייג, מרטין בוכר, גרשם שולם, ברוד קורצ' ווייל וישראל ארד. הכרד החדש, החמישי, מוקרש כולו לאחד מששת ההוגים הללו: "הרליגייו הכופר: גרשם שולם ותתאולוגיות תפוליטיות".

פוליטיקה ללא מיטיקה

אותה מוקר את ספרו לא כמחקרי התבלה של שולם אלא כפולמוסים וציבוריים שניהל עם מספר רב של הוגים. את כולם משקף, לפי אותה, מכנה משתף אחד: שולם, שהיה גדול חוקרי המיטיקה היהודית, היה גם האיש שהכי חשבי מיטיקה ומכל יסוד לא רצינילי בוחים הציבוריים. הוא רצה תהות תרבותית ומסורתית, אבל כוח שאינה נתתי לרת שום דריסת רגל בניהול חי הוסיים של תם היהודי. אותה מכנה את התפיסות שנגרד ליום שלום "תאולוגיה פוליטית", בטוי שבע ההוגה הגרמני קרל שמיט, אחד מהוגי הבית של המשטר נתצי, כשהתונה היא לתפיסה המעניקה ליסודות פוליטיים ארציים צמזם מקורשי, מעין רתי. הוא מתאר כפרטורוס את הדיאלוגים שניהל שלום עם שורה של הוגים יהודיים: זאק דוידה, ולטר בנימין, תנה ארנבט, מרטין בוכר, יעקב טלמון, א"ב יהשיע, ברוד קורצ' ווייל וישעיהו ליבוביץ'. מכיוון שמדובר באריות אינטלקטואליים, הדיאלוגים ותפולמוסים האלה נקראים גם היום בתענוג רב, ולמען האמת גם כלא מעט קנאה וגעגועי.

רמתלה לתלמוד ותורו שבעל פה ע"ש פתח-ל-פה אוניברסיטת בר-אילן

תלנות מיעדות לסטודנטים
המבקשים להתמחות בחקר התלמוד
הירושלמי לתואר שני ותואר שלישי

תועד ההגשה: י"א באלול תשפ"ג
28 באוגוסט 2023

לפרטים ולתשמה:
ראש התתודה פרופ' לייב מוסקוביץ
Leib.Moscovitz@biu.ac.il
מספר התלנות מוגבל

תלנות הצטיינות

בחקר התלמוד הירושלמי

biu.ac.il

משפיעים על המחר, היום.

ספרו החדש של
ההיסטוריון דוד אוחנה
מתתקה אחר הפולמוסים
האינטלקטואליים שניהל
חוקר הקבלה גרשם שולם עם
הוגים יהודיים בדורו, מדרידה
ועד ליבוביץ. הוא מספר על
מסלול חייו של הילד מקדונית.
מת ללב האליטה האקדמית,
ומסביר מדוע ישראל צריכה
להשתלב בים התיכון אבל לא
במזרח התיכון
/ **יאיר שלג** / צילום: נעמה שטרן

כך (אבי נולד ביוון, שרווקא חי כל חייו את תיאולוג עם הערבים, כעס על מה שראה כהת- נכרות למרחק האמיתי שישראל שוכנת בתוכו, לטובת מרחק מרומיין ואלי קוסם יותר, אבל מקסם שווא. כשאני שואל אותו על כך, אותנה לא מהסס לומר שהוא אכן ביקש להתנכר במה רוצה שגוריה מנהיגו, זה לא טבעי לנו, אבל גם לא שגוריה אברדאבי או רובאי. בכלל, הנחירה לאברדאבי, ממלכת הפאר המלאכותית הזו, רי רוחה אותי. כל המדינות האלה הן אנטי-דמוקרטיות, ובהחלט לא הייתי רוצה שנתפזר לעור מדינה בסגנון הזה. הדבר הכי טבעי לנו זו השת- לכות במרחק היסטוריוני, שיש בו גם את המרחק וגם את המערב".

לפני 15 שנים פרסם אותנה את ספרו "לא נבנעים, לא צלבנים", שבו סקר מגוון אופציות וזרותות שהוצעו לחברה הישראלית לאורך הש- נים, וביקש לשלול שתהיי מן המרכזיות שבהן. הוא דחה את האופציה הנבנעית, זו שביקשה להטמיע במרחק הילדי המקומי עד כרי התי- כחושת מפורשת לשורשים ההפוכה, הצלבנית נשמה רחה גם את האופציה ההפוכה, הצלבנית - הנרטיב שטיפח הפלסטינים ולפיו היהודים הם עם אדומי, ממש כמו הצלבנים ההם, וגם הם כמוהם לא ישרדו כאן לאורך זמן. זו הייתה אמידה אופטימית של אותנה, שגרסה כי המת- כחושים למיניהם - המתכחשים ליהדות, והמי- תכחשים לזיקה היהודית העמוקה לארץ - לא יצליחו.

לפני שנה הוא פרסם ספר אישי יותר, שכתב- רתו הפוכה: "גם נבנעים, גם צלבנים". המתרת היהושה שנוסחה בהשפעת מכתב שקיבל מעמוס עזי, נשמעת כמוהו הדבה יותר פסימית. כאילו

"כחוקר רציני להדגיש את הוצד הנקיורת על המודרנה, לראות בה גם את הצדדים שפחות ראו עד היום. הרי הוצד שמדבר על הקדמה שבמודרנה הוא 'המובן מאליו'. התייחס הוא תמיד יסוד מרכזי בחיים. גם ההנחה המודרנית שאנתנו צועדים בנתיב חד- כיווני ברוח, מן הרע אל הטוב ומן העריצות אל החופש, היא בסופו של דבר מיתוס"

שני הנרטיבים שדחה בעבר הפכו למציאות: תחושת הציונית הפכה לכנענית, כמוהו זה שהיא מקדשת את הארץ ואת הזיקה הילידית אליה יותר מאשר את תחושת היהודית עצמה; והיא הפכה גם לצלבנית, כמוהו שהמלחמה האינסי- פית שהיא מתקשת לקיים על הארץ עלולה להביס אותנו כסופו של דבר, ולהפוך את הסי- פור הציוני לאפיוודה חולפת.

אותנה איננו מקבל את הפרשנות הפסימית לכותרת: "היא מצביעה על הסכנה, אבל לא קוב- עת קביעה מחלטת. אכן, כל עוד אנתנו כובשים עם אחד, אנתנו גם נבנעים וגם צלבנים. אנת- נו נבנעים, כי הכיבוש מחבל בחזונו היהודית לטובת האחידה בארץ, ואנתנו צלבנים מעצם השליטה בעם אחד. באנו לכאן להיות עם חופ- שי בארצנו, וכל עוד אנתנו שולטים באחיים גם אנתנו לא חופשיים. אבל החזון שלי היה ונשאר ציוני. אני מאמין שאני יותר ציוני מכל מתנחל, מפני שאני מוכיח שהמדינה היהודית חשובה לי יותר מאשר לו. אבל זה בידינו. להפסיק להיות נבנעים, ולהפסיק להיות צלבנים".

באתר ההפגנות האלה ומפגיני נגד הרפורמה המושפטים מול בית הנשיא.

רק סדק אחד, כואב במיוחד, נפער ברוץ היהודי עם האליטה. האוניברסיטה העברית, שבה למד את שלישי טגל, ואת הקריירה האקדמית שלו הוא מצא באוניברסיטת ברוקליין. כרדכם של בני פריפריה המבוססים לפורץ למרכז, תוך ידיעה שיצטרף כו לעבוד הדבה יותר קשה ממי שרדכם לאליטה הייתה סלולה מראש, הוא היה תמיד חרוץ מאוד. הוא פרסם עד היום כמה עשורת ספרים, עוד עד רבים אחרים, הפך לזרבה יותר מוכר, בארץ ובער- לם מכל תכניו שתתקבלו ל"עברית". אגב, כשפרש לגמלאות לפני שלוש שנים, לא רק אוניברסיטת ברוקליין ערכה לו כנס פרידה, כנס בינלאומי לכבודו ותקיים גם בשווייץ. כסופו של המסלול, אחרי עשורת שנות אקדמית, הוא תוכניו המעריב נפגשים באותו מקום ברייק. כעמיתי מחוקי כמכון ווללר הרושלים. הוא יושב שם שוחח מדי יום עם אבישי מרגלית, יצחק גלנר, פול נטרספילר וכל מי שלכאורה זכו במה שהוא לא.

גם היום, עמוק בתוך הפנסיה, כשקולם המ- חקיי והצבורי של עמיתיו כבר רי בום, אותנה עדיין מפרסם כמה ספרים בשנה, לצד מסות אקטואליות בעמודי הוצעת של "הארץ" או הספרים לגיבורי התרבות של האליטה. גם זו דרכו הצנועה לכבוש את המלכה בכתיב; כותב, הוא יהיה זה שיעצב את מה שיוכרד קוראי הארץ מגיבורי התרבות שלום.

חלון לים התיכון

כאיש שמאל מודתי אפשר היה לדמיין את אותנה מוביל דיאלוגים עם ערביי-ישראלים, עם פלסטינים או עם אינטלקטואלים ערבים

מהמזרח התיכון. אבל גם פה הוא כמר להפ- תיע. כבר לפני יותר מעשרים שנה הוא בין האינטלקטואלים הישראלים שביקשו לראות בישראל חברה יסודית-כנונית ולא מודרנית-כנונית. הוא אפילו הקים בווילר "פורום לתרבויות הים התיכון". גיבורות התרבות של הפורום, ושלו אישית, היא ז'קלין כהנוב, מסאית מחוננת ואינ- טלקטואלית נשכחת שגדלה במצרים של המפרט המריטי.

כהנוב, שאחזה כתב עליה ביוגרפיה וחציא לאור מכתר מכתביה, משמשת בעיני מודל לחיבור שביקש ליצור בין מורה למערב, ולא להשתקע בלעדיית במורה השוקע ממלא. בעי בורו תרבות הים התיכון היא התרבות שמחכי- רת בין תל-אביב, בייירת, אלכסנדריה, רומא, מרסיי, ברצלונה, תוניס ואלג'ירי. תרבות של ערי חוף נומל שמגיעים אליה תיירים ואור- חים ממזרח וממערב והיא יודעת לספק להם את הנאות העולם, במקום הרחוק המרדכרית והקנאות של ארצות המזרח התיכון. מירון כננשיטי, גם הוא בן הים התי-